

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Enheten för processrätt och
domstolsfrågor
103 33 Stockholm**Yttrande över Ds 2017:36 En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål**

(Ju2017/06712/DOM)

Riksdagens ombudsmän har bjudits in att lämna synpunkter på den departementspromemoria som anges i rubriken. Jag får därför föra fram följande:

Inledning

Det är en utmaning för rättsväsendet att ordna hanteringen av brottmål så att den uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet och samtidigt är snabb. En utdragen handläggning innebär flera problem. Bevisning är färskvara och när tiden går försämras minnet av händelseförloppet hos vittnen och andra förhörspersoner. Att samhällets reaktion på ett brott kommer snabbt är av stor betydelse för straffets funktion. Vidare leder en långsam handläggning typiskt sett till mer arbete för det allmänna. De inblandade blir svårare att få tag i och deras intresse av att medverka i processen avtar i regel med tiden. Det finns alltså anledning att välkomna att det ännu en gång görs ett försök att få till stånd ett snabbare förfarande för de enklare brottmålen.

Utredaren har föreslagit förändringar i tre steg; de förslag som inte kräver lagändring och andra omfattande förberedelser i det första steget och övriga förslag i två senare steg. I det första steget, som är tänkt att gå i verkställighet redan i höst, föreslås en försöksverksamhet som kan resultera i att lagföringen för de aktuella målen ska kunna äga rum inom tio veckor från brottet jämfört med f.n. 22 veckor. Det är självfallet utmärkt om den målsättningen blir verklighet. För att åstadkomma det är det inte i första hand författningsändringar som utredaren föreslår utan i stället sätts fokus på metodfrågor och organisatoriska frågor.

Det är utmärkt att sådana frågor har behandlats så pass ingående i promemorian. Många förslag till förbättringar inom rättsväsendet har varit bra men inte sällan stupat på att det inte funnits tillräcklig kraft och tillräckligt intresse i de djupa leden i organisationen. Nu lämnas förslag om att regeringen ska ge ett uppdrag till myndigheterna att införa och tillämpa snabbförfarandet, att projektet ska

samordnas av en särskild projektgrupp och att en särskild samordnare ska utses som kan verka för och underlätta samarbetet mellan myndigheterna. Om detta görs noggrant och seriöst kommer förutsättningarna för framgång att påverkas i positiv riktning.

Innan jag övergår till att närmare kommentera utredarens förslag vill jag framhålla vikten av att den misstänktes försvararrättigheter respekteras fullt ut även i de brottsutredningar som handläggs enligt det föreslagna snabbförfarandet och vikten av tillfredsställande dokumentation i dessa utredningar.

Steg 1

Redan för genomförandet av steg 1 föreslår utredaren tre författningsändringar. Den första gäller 12 b § förundersökningskungörelsen och det där stadgade kravet på delgivning av en underrättelse till den misstänkte om rätten att ta del av det som har förekommit vid förundersökningen. F.n. gäller att en sådan underrättelse ska delges om det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader för brottet. Utredaren föreslår att sexmånadersgränsen i försöksprojektet ska ersättas med en gräns på tre års fängelse. Jag ser inga problem med det förslaget. Både åklagarens objektivitetsplikt och regleringen i 23 kap. 19 § rättegångsbalken ger den tilltalade goda möjligheter att få till stånd kompletteringar av utredningen även efter det att åtal har väckts. Jag tillstyrker därför förslaget som kommer att bidra till att hanteringen blir snabbare.

Enligt gällande rätt kan åklagaren, sedan förundersökningen redovisats till honom eller henne, utfärda ett strafföreläggande. Detta led i förfarandet riskerar att fördröja hanteringen, främst förstås i de fall där den misstänkte inte godkänner föreläggandet. För att förhindra det föreslår utredaren utvidgade möjligheter för polisen att i samband med ingripandet föreslå den misstänkte som erkänner att utfärda en fullmakt att godkänna ett kommande föreläggande. Det är naturligtvis en grannliga uppgift för polisen att förklara hanteringen för den misstänkte så att han eller hon inte känner sig pressad att utfärda fullmakten. Jag utgår från att polisen förmår att sköta detta på ett bra sätt och jag delar utredarens uppfattning att förslaget är godtagbart ur ett rättssäkerhetsperspektiv och bör genomföras.

Jag har heller inga invändningar mot att skyldigheten att i vissa fall samråda med Kriminalvården angående personutredning tas bort i försöksprojektet.

Steg 2

Utredaren föreslår att projektet i april nästa år fortsätter med steg 2. Utgångspunkten är att i detta steg ska huvudförhandling i enkla fall hållas inom två veckor från brottet. Om det krävs ytterligare utredningsåtgärder ska huvudförhandlingen hållas inom sex veckor från brottet.

Tanken är att polisen i samband med ingripandet ska ha tillgång till domstolens huvudförhandlingstider och kunna underrätta den misstänkte om när förhandlingen

kommer att hållas. Stämning och kallelse ska däremot precis som idag skötas av domstolen. Det skulle naturligtvis vara en stor fördel för alla inblandade om tiden för huvudförhandling blev bestämd i detta skede. Emellertid är det inte alla brottsmisstankar som leder till att det hålls en huvudförhandling i tingsrätten. En orsak till att det inte blir en huvudförhandling kan vara att det över huvud taget inte blir något åtal. Bevisningen kanske inte räcker eller det finns skäl att underlåta åtal. En annan orsak kan vara att tingsrätten bestämmer sig för att avgöra målet utan huvudförhandling. Det är angeläget att polisen i samband med ingripandet vinnlägger sig om att förklara detta för den misstänkte så att inga missförstånd uppstår. Med den anmärkningen tillstyrker jag den föreslagna ordningen.

Som utredaren skriver är bristande delgivning en av de vanligaste orsakerna till att handläggningen av brottmål drar ut på tiden. I många brottmål kan delgivning av stämning och kallelse ske med förenklad delgivning, vilket har underlättat domstolarnas arbete med delgivning. Reglerna om förenklad delgivning är emellertid sådana att delgivning anses ha skett när det gått två veckor från det att domstolen skickade handlingarna till den tilltalade. Även när domstolen använder förenklad delgivning drar delgivningen alltså ut på tiden på ett sätt som inte stämmer med tankarna bakom snabbförfarandet. Därför har utredaren kommit fram till att det inte är möjligt att använda sig av förenklad delgivning om lagföringen ska bli betydligt snabbare. Eftersom det inte heller fungerar med något av de andra delgivningssätt som delgivningslagen tillhandahåller har utredaren utarbetat ett förslag till ett nytt delgivningssätt för snabbförfarandet, tillgänglighetsdelgivning. Delgivningssättet bygger på att polisen eller åklagaren i samband med ett sammanträffande med den misstänkte underrättar honom eller henne om att det kommer att finnas handlingar (normalt stämning och kallelse) att hämta vid tingsrätten vid en viss senare tidpunkt. Utgångspunkten är att den tilltalade ska anses delgiven när den tidpunkten har infallit.

Det är alltså fråga om att underrätta den misstänkte om att handlingar som ännu inte finns ska vara tillgängliga vid en viss tidpunkt hos en myndighet som ännu inte har med ärendet att göra. Jag kan föreställa mig att en inte försumbar andel av de ärenden som kommer att påbörjas inom det föreslagna snabbförfarandet inte kommer att leda till att tingsrätten utfärdar stämning och kallelse. Åklagaren kan anse att det inte finns tillräckliga skäl för åtal eller att det finns skäl för åtalsunderlåtelse. Åklagaren kan också välja att lagföra brottet genom strafföreläggande. Tingsrätten kan välja att handlägga målet utan huvudförhandling. Det besked som polisen kan ge den misstänkte kan inte bli annat än att det *kanske* kommer att finnas delgivningshandlingar tillgängliga hos tingsrätten vid en framtida tidpunkt. Att knyta rättsverkan delgivning till ett så osäkert besked är enligt min mening inte förenligt med de krav som man bör ställa på förfarandet.

Jag delar emellertid utredarens uppfattning att den förenklade delgivningen i sin nuvarande form skulle komma att dra ut på tiden oproportionerligt mycket i det föreslagna förfarandet. Skälet är att delgivning inte anses ha skett förrän två veckor

har förflutit från det att delgivningshandlingen skickades. Enligt min mening är det försvarligt att inom ramen för det föreslagna snabbförfarandet korta denna tid till en vecka.